

พฤติกรรมสารสนเทศในการป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ของสตรีถิ่น อสม. ในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

ปริญญ์ ขวัญเรียง^{1*} รังสรรค์ สุคำภา² และกฤษณา ไวกุล³

¹มหาวิทยาลัยทักษิณ

²มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์

³มหาวิทยาลัยรามคำแหง

*Corresponding author: prin.k@tsu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมสารสนเทศทางด้านสุขภาพของสตรีถิ่นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการให้ความรู้แก่ชุมชนเพื่อป้องกัน เฝ้าระวังและควบคุมการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 ในจังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย สตรีอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในพื้นที่ตำบลสุเทพ ตำบลแม่เหียะ ตำบลฟ้าฮ่าม และตำบลท่าศาลา อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 250 ตัวอย่าง สถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาพบว่า สตรีถิ่น อสม. มีพฤติกรรมสารสนเทศทางด้านสุขภาพอยู่ในระดับมาก คือ มีความต้องการสารสนเทศทางด้านสุขภาพเพื่อให้ความรู้แก่ชุมชนในการป้องกัน เฝ้าระวังและควบคุมการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 มีการแสวงหาสารสนเทศทางด้านสุขภาพจากแหล่งสารสนเทศที่มีความน่าเชื่อถือ มีการใช้สารสนเทศทางด้านสุขภาพที่ได้รับมาไปใช้แก้ปัญหารวมทั้งเลือกใช้สารสนเทศหรือความรู้ทางด้านสุขภาพจากแหล่งสารสนเทศที่ระบุแหล่งที่มาชัดเจน ส่วนปัญหาที่พบมีค่าอยู่ในระดับน้อย ซึ่งแสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า สตรีถิ่น อสม. ส่วนใหญ่มีอุปกรณ์หรือเครื่องมือทางเทคโนโลยีในการแสวงหาสารสนเทศหรือความรู้ทางด้านสุขภาพและมีพฤติกรรมในการใช้สารสนเทศทางด้านสุขภาพที่เหมาะสม

คำสำคัญ : 1. พฤติกรรมสารสนเทศ 2. สารสนเทศทางด้านสุขภาพ 3. สตรีถิ่นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน
4. ไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019

Local women village health volunteers' information behavior during the COVID-19 pandemic in Mueang Chiang Mai District, Chiang Mai Province

Prin Khwanriang^{1*} Rangsan Sukhampha² and Krisana Vaisamruat³

¹*Thaksin University, Songkhla 90000, Thailand*

²*Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage,
Sakaeo 27000, Thailand*

³*Ramkhamhaeng University, Bangkok 10240, Thailand*

**Corresponding author: prin.k@tsu.ac.th*

Abstract

The article aims to explore the health information behavior of local women village health volunteers (VHVs) in preventing, keeping surveillance, and controlling the COVID-19 pandemic in Chiang Mai Province. The study employed quantitative research methods that used a questionnaire as the research instrument. The sample consisted of 250 local women village health volunteers who habituated within the four subdistricts located in Mueang Chiang Mai District, Chiang Mai Province. They are Suthep, Mae Hia, Fa Ham, and Tha Sala Subdistricts. The statistics used for statistical description were frequency, percentage, mean and standard deviation. The findings illustrate that the health information behavior of local women VHVs is at a high level. They need health information for knowledge dissemination in preventing and controlling the spread of the coronavirus, and in keeping surveillance. Health information is thus sought from reliable sources of information. The health information they acquired was efficiently used to solve problems, including selecting health information/knowledge from clearly identified sources. The problems found in-between the VHVs' fieldwork are at a low level, which clearly shows that most local women VHVs had possessed technological device(s) or equipment(s) for seeking health information/related knowledge. Again, they can appropriately proceed with information behavior in terms of health information use.

Keywords: 1. Information behavior 2. Health information 3. Local women village health volunteers 4. COVID-19

บทนำ

จากกระแสการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการพัฒนาที่เกิดขึ้นทั่วโลก ประกอบกับปรากฏการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (COVID-19) ทำให้ได้เห็นบทบาทการเข้ามามีส่วนร่วมของสตรีในระดับชุมชนท้องถิ่นมากขึ้น ซึ่งผู้เขียนมุ่งเน้นให้ความสำคัญไปยังพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดในจังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากจังหวัดเชียงใหม่เป็นหัวเมืองใหญ่สำคัญของภาคเหนือ และเป็นเมืองท่องเที่ยวสำคัญของประเทศ โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่เขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งถือว่าเป็นพื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่อการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 จึงเป็นพื้นที่เป้าหมายที่สำคัญในการศึกษา เนื่องจากมีความเสี่ยงต่อการแพร่ระบาดแบบเท่าทวี (super spreader) ถ้าหากหกละหลวมละเลย ไม่เฝ้าระวัง และไม่เอาใจใส่อย่างเคร่งครัดอาจส่งผลกระทบต่อ การแพร่ระบาดของโรคได้ การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มุ่งเข้าไปที่สตรีถิ่น (local women) ในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งคณะผู้วิจัยนิยามความหมายโดยเจาะจงถึงกลุ่มประชากรและเป้าหมายที่ต้องการศึกษา โดยหมายรวมถึงสตรีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่งและอาศัยอยู่ในชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ โดยกำเนิดหรือจากการย้ายถิ่นฐานและอยู่อาศัยในชุมชนมาแล้วในช่วงเวลาหนึ่ง และมีความผูกพันและมีความสำนึกถึงตัวตนเองเป็นคนในพื้นที่ โดยมีบทบาทและหน้าที่ในชุมชนท้องถิ่นทั้งในฐานะผู้หญิง (สตรี) มารดาและภรรยาอย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งหมด ผนวกกับบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านของตนเอง โดยงานวิจัยนี้มุ่งเน้นไปที่พฤติกรรมสารสนเทศในมิติของการให้ความรู้ในการดูแลสุขภาพแก่ชุมชนท้องถิ่นของสตรีถิ่น โดยเฉพาะกรณีวิกฤติการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ในจังหวัดเชียงใหม่ ด้วยความธรรมชาติของสตรีเพศมีความละเอียดรอบคอบและอ่อนโยน ซึ่งเข้ากันได้ดีกับลักษณะงานที่ต้องดูแล และมีความใกล้ชิดกับผู้ป่วยและผู้คนในชุมชน ซึ่งเข้าใจได้ว่า เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้การดำเนินงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพ

จากรายงานของระบบสารสนเทศงานสุขภาพประชาชน กองสนับสนุนสุขภาพภาคประชาชน พบว่า ในปี พ.ศ. 2562 จาก 16 ตำบล ในอำเภอเมืองเชียงใหม่ มีจำนวน อสม. รวมทั้งสิ้น 2,691 คน ซึ่งเป็นเพศชาย 450 คน และเพศหญิง 2,241 คน โดยคิดเป็นสัดส่วนเพศหญิง ร้อยละ 83.28 (Public

Health Information System, Public Health Support Division, 2019) จากสถิติดังกล่าว มีนัยสำคัญและประเด็นที่น่าสนใจในการศึกษาหลายประเด็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทสตรีถิ่นในการเสริมสร้างความร่วมมือของชุมชนในการป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ซึ่งเห็นได้จากบทบาทเด่นของผู้สตรีของประเทศต่าง ๆ เช่น เยอรมนี ไต้หวัน และนิวซีแลนด์ ในการจัดการในภาวะวิกฤติการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสดังกล่าว จนเป็นที่ชื่นชมของบรรดาสื่อมวลชนและสื่อสังคมออนไลน์อย่างแพร่หลาย

การทำความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของ อสม. ในการเข้าไปมีส่วนร่วมในเครือข่ายสาธารณสุขมูลฐานในการป้องกันและเฝ้าระวังการแพร่ระบาด และเครื่องมือการสื่อสารระหว่างเครือข่ายและการสื่อสารสู่การปฏิบัติในระดับชุมชนท้องถิ่นเกิดขึ้นได้อย่างไรและวิธีการใด อุปสรรคในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและช่องทางในการสื่อสารเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการส่งสารถึงผู้รับสาร เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันและปฏิบัติได้ถูกต้องตามมาตรการที่กำหนด ซึ่งมีส่วนทำให้ชุมชนให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามโดยมาตรการที่ภาครัฐแนะนำนั้นจำเป็นต้องศึกษาพฤติกรรมสารสนเทศ (information behavior) ของ อสม. เพื่อทราบพฤติกรรมสารสนเทศในการป้องกันและเฝ้าระวัง อีกทั้งยังเป็นการทำความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการต่าง ๆ ที่ทำให้บุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับสารสนเทศ เป็นพฤติกรรมที่เชื่อมโยงให้แต่ละบุคคลสามารถเข้าถึงแหล่งสารสนเทศโดยใช้สื่อต่าง ๆ เป็นช่องทางในการเผยแพร่ความรู้พฤติกรรมสารสนเทศที่นำมาศึกษาในกลุ่มของ อสม. มุ่งไปที่การแสดงออกที่สื่อถึงความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการสารสนเทศ (information need) การแสวงหาสารสนเทศ (information seeking) และการใช้สารสนเทศ (information use) (Wilson, 2000) โดยที่ความต้องการใช้สารสนเทศของแต่ละบุคคลย่อมแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมและบริบทส่วนบุคคล ส่วนการแสวงหาสารสนเทศเป็นไปตามหลักการใช้ความพยายามให้น้อยที่สุด คือ เมื่อบุคคลต้องการสารสนเทศทำให้เกิดการแสวงหาสารสนเทศ โดยเลือกแหล่งสารสนเทศใกล้ตัว หาได้ง่าย และสะดวกสบาย (Borgman, 2000; Mann, 1993) ส่วนการใช้สารสนเทศเป็นกิจกรรมท้ายสุดที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมสารสนเทศ เพื่อนำสารสนเทศนั้นไปใช้แก้ไขปัญหา คลายความวิตกกังวล คลายความสงสัย หรือเพื่อนำไปประกอบการตัดสินใจ ทั้งนี้ Wilson (2000) เชื่อว่า ความต้องการของแต่ละบุคคลนำไปสู่พฤติกรรม

สารสนเทศที่แตกต่างกัน ส่วน Davenport (1997) ได้ให้ทัศนะไว้ว่า พฤติกรรมสารสนเทศเป็นวิธีการของบุคคลในการเข้าถึงสารสนเทศและใช้สารสนเทศนั้นๆ โดยที่ Leckie, Pettigrew, & Sylvain (1996) มีมุมมองต่อพฤติกรรมสารสนเทศว่า บุคคลมีความต้องการสารสนเทศแตกต่างกันตามภาระงานและอาชีพ และเมื่อตระหนักได้ว่า ตนต้องการสารสนเทศใด จึงทำให้เกิดพฤติกรรมแสวงหาสารสนเทศ

การศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมสารสนเทศจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ เพื่อช่วยให้แต่ละบุคคลสามารถเข้าถึง รู้เท่าทัน และรับรู้ข้อมูลข่าวสารและความรู้ขั้นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมสารสนเทศ เพื่อนำความรู้ความเข้าใจเหล่านั้นไปกำหนดเป็นนโยบายของรัฐ ดังนั้นองค์กรภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรนำพฤติกรรมสารสนเทศไปใช้ในการวางแผนเพื่อการจัดการสารสนเทศและความรู้ให้ครอบคลุมตามสิทธิขั้นพื้นฐานที่บุคคลพึงมี ซึ่ง อสม. เป็นบุคคลที่มีความคุ้นเคยใกล้ชิดกับวิถีดำเนินชีวิตของผู้นั้นในชุมชนถิ่นนั้น ๆ จำเป็นที่จะต้องมีความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมสารสนเทศทางด้านสุขภาพที่เหมาะสมในการได้มาซึ่งความรู้ทางด้านสุขภาพ เพื่อนำความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโรค COVID-19 ในการให้คำแนะนำความรู้ขั้นพื้นฐานแก่ประชาชนในชุมชนในการป้องกัน เฝ้าระวัง และควบคุมการแพร่ระบาดของโรค ซึ่งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการนำมาตรการสู่การปฏิบัติ นอกจากบุคลากรทางการแพทย์แล้วยังมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เข้ามามีบทบาทในการคัดกรองและบังคับใช้มาตรการตามนโยบายภาครัฐที่กำหนดไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับชุมชนท้องถิ่น อสม. ที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนในระดับชุมชนมากที่สุดและเพื่อดำเนินการตามมาตรการป้องกันนี้โดยเฉพาะ ซึ่งถือว่าเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนด้านการดูแลสุขภาพชุมชนโดยชุมชนมาอย่างต่อเนื่อง นับได้ว่า อสม. ถือว่าเป็นด่านหน้าในระดับชุมชนท้องถิ่นในการสกัดกั้นการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ได้อย่างรัดกุม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

บทความนี้มุ่งเน้นศึกษาพฤติกรรมสารสนเทศทางด้านสุขภาพของสตรีถิ่น อสม. ในการให้ความรู้แก่ชุมชนเพื่อป้องกัน เฝ้าระวังและควบคุมการแพร่ระบาดของโรค

COVID-19 ในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิดการวิจัย

ในส่วนนี้เป็นการนำเสนอแนวคิดที่เกี่ยวกับพฤติกรรมสารสนเทศ โดยจุดเริ่มต้นของแนวคิดพฤติกรรมสารสนเทศได้ถือกำเนิดขึ้นในช่วงปี ค.ศ. 1948 จากการนำเสนอผลการศึกษาพฤติกรรมของนักวิทยาศาสตร์และนักเทคโนโลยีในการแสวงหาและการใช้สารสนเทศจากมุมมองของสถาบันบริการสารสนเทศและผู้ให้บริการ โดยในระยะต่อมาได้มีการศึกษาวิจัยการค้นหาค้นหาและการใช้สารสนเทศของผู้ใช้โดยมุ่งเน้นผู้ใช้เฉพาะกลุ่มมากขึ้น เพื่อค้นหาแนวทางในการจัดบริการที่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้ใช้บริการและหลังจากนั้นมีการใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพและนำแนวคิดทฤษฎีของศาสตร์อื่นที่เกี่ยวข้องมาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยอย่างแพร่หลายมากขึ้น ดังที่ Leckie, Pettigrew, & Sylvain (1996) ได้มีมุมมองต่อพฤติกรรมสารสนเทศว่า บุคคลมีความต้องการสารสนเทศแตกต่างกันตามภาระงานและอาชีพและเมื่อตระหนักว่าต้องการสารสนเทศใด ทำให้เกิดพฤติกรรมแสวงหาสารสนเทศ ส่วน Davenport (1997) ระบุว่า พฤติกรรมสารสนเทศเป็นวิธีการของบุคคลในการเข้าถึงสารสนเทศและใช้สารสนเทศนั้น ๆ สำหรับ Wilson (2000: 50) ได้ให้มุมมองไว้อย่างน่าสนใจว่า พฤติกรรมสารสนเทศ (information behavior) เป็นพฤติกรรมที่เชื่อมโยงให้แต่ละบุคคลเข้าถึงแหล่งสารสนเทศ โดยใช้สื่อต่าง ๆ เป็นช่องทางในการเผยแพร่สารสนเทศ โดยพฤติกรรมสารสนเทศครอบคลุมการค้นหา การใช้และการส่งต่อสารสนเทศ ซึ่ง Wilson (2000) เชื่อว่าความต้องการของแต่ละคนนำไปสู่พฤติกรรมสารสนเทศที่แตกต่างกัน และความต้องการนั้นไม่อาจทำให้มีการแสวงหาสารสนเทศทุกครั้งไป เพราะอาจเกิดอุปสรรคที่ทำให้ไม่อาจแสวงหาสารสนเทศที่ตอบสนองความต้องการได้ ทั้งนี้ Spink, & Cole (2004) มองว่า พฤติกรรมสารสนเทศเป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับสารสนเทศในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการแสวงหาสารสนเทศ การค้นหา การสืบค้น การจัดระบบ และการใช้สารสนเทศนั้น ๆ ซึ่งพฤติกรรมสารสนเทศของบุคคลย่อมเกิดจากบริบทของความต้องการด้านการศึกษาและอาชีพ อันนำไปสู่กระบวนการแสวงหาสารสนเทศ สำหรับมุมมองของนักวิชาการชาวไทยอย่าง Chuenwattana (2002) ระบุไว้ว่า

พฤติกรรมสารสนเทศเป็นพฤติกรรมต่างๆ ของบุคคลในการแสดงออกเพื่อที่จะได้รับสารสนเทศจากแหล่งสารสนเทศ ซึ่งรวมถึงพฤติกรรมแสวงหาสารสนเทศและพฤติกรรมการใช้สารสนเทศ ดังนั้นการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมสารสนเทศจึงเป็นการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับการต่างๆ ที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับสารสนเทศ โดยเฉพาะพฤติกรรมสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับความต้องการสารสนเทศ การแสวงหาสารสนเทศและการใช้สารสนเทศ

ความต้องการสารสนเทศ

Wilson (1981) กล่าวว่า ความต้องการสารสนเทศของบุคคลเกิดขึ้นจากบริบททางสังคมและสภาพแวดล้อมที่ก่อให้เกิดความต้องการสารสนเทศ ทำให้เกิดการแสวงหาสารสนเทศเพื่อตอบสนองความต้องการทางด้านกายภาพ อารมณ์และปัญญา โดยที่ Wilson (1999) เชื่อว่า ความต้องการสารสนเทศของแต่ละบุคคลนำไปสู่พฤติกรรมที่แตกต่างกัน และมีฐานแนวคิดที่ว่า ผู้ที่มีความต้องการสารสนเทศไม่จำเป็นต้องแสวงหาสารสนเทศเสมอไป เพราะอาจเกิดอุปสรรคที่ทำให้ไม่อาจแสวงหาสารสนเทศที่ตอบสนองความต้องการนั้นได้ Derwin (1983) ให้ทัศนะไว้ว่า ความต้องการสารสนเทศเกิดขึ้นเพราะมีความต้องการในการแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวัน โดยมีได้เกิดจากความต้องการแสวงหาสารสนเทศ เป็นการใช้สารสนเทศเพื่อลดช่องว่างของปัญหา ซึ่งจะเปลี่ยนไปตามสถานการณ์นั้น ๆ สำหรับ Devadason, & Lingam (1997) มองว่า ความต้องการ สารสนเทศนั้นเกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ซึ่งความต้องการใช้สารสนเทศของแต่ละบุคคลย่อมแตกต่างกันไปตามองค์การ สภาพแวดล้อมและบริบทส่วนบุคคล

การแสวงหาสารสนเทศ

Leckie, Pettigrew, & Sylvain (1996) มีความเชื่อที่ว่า เมื่อบุคคลมีความต้องการสารสนเทศ ก็จะเกิดพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศให้ได้มาซึ่งสารสนเทศที่ต้องการ เพื่อนำสารสนเทศนั้นไปใช้ ซึ่ง Borgman (2000) และ Mann (1993) ระบุว่า พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศเป็นไปตามหลักการใช้ความพยายามให้น้อยที่สุด คือ เมื่อบุคคลต้องการสารสนเทศทำให้เกิดการแสวงหาสารสนเทศ โดยเลือกแหล่งสารสนเทศใกล้ตัว หาได้ง่าย และสะดวกสบาย แม้สารสนเทศที่ได้มาอาจด้อยคุณภาพ ซึ่งบุคคลมีแนวโน้มที่จะแสวงหาสารสนเทศจากแหล่งสารสนเทศที่เข้าถึงได้ง่าย สะดวก รวดเร็ว ทั้งนี้ Pickard (2007) เชื่อว่า พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศและการค้นคืนเป็นความสามารถในการค้นหา

สารสนเทศจากแหล่งสารสนเทศที่เหมาะสม ตรวจสอบได้ว่า สารสนเทศที่ได้รับนั้นมีประสิทธิภาพหรือไม่ สามารถแยกแยะสารสนเทศที่ได้รับเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ ส่วน Chuenwattana (2002) ระบุว่า พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศเป็นกิจกรรมหรือปฏิสัมพันธ์ที่บุคคลนั้นกระทำเพื่อมีจุดมุ่งหมายหรือเพื่อสนองความต้องการในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยการค้นหาสารสนเทศเป็นพฤติกรรมของการแสวงหาสารสนเทศ โดยกระบวนการแสวงหาสารสนเทศประกอบด้วย การตระหนักและยอมรับปัญหา การระบุและเข้าใจปัญหา การเลือกระบบค้นหา การกำหนดข้อคำถาม การดำเนินการค้นหา การตรวจสอบผลลัพธ์ การดึงสารสนเทศที่ต้องการและการพิจารณาค้นหาซ้ำ ยุติการค้นหา การค้นหาสารสนเทศยากที่จะสำเร็จสมบูรณ์ด้วยการใช้ข้อคำถามเพียงข้อเดียวหรือได้รับผลการค้นหาเพียงชุดเดียว โดยทั่วไปแล้วผู้ใช้จะนำผลการค้นหามาเป็นผลป้อนกลับในการกำหนดข้อคำถามใหม่เพื่อดำเนินการค้นหาลำดับถัดไป

การใช้สารสนเทศ

Wilson (2000) เชื่อว่า การใช้สารสนเทศเป็นพฤติกรรมของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการแสวงหาสารสนเทศในรวบรวมสารสนเทศเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ และปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศคือ ปัจจัยเกี่ยวกับผู้ใช้ บทบาทในการทำงานและสภาพแวดล้อมของผู้ใช้ ซึ่ง Bawden (2006) มีมุมมองที่ว่า พฤติกรรมการใช้สารสนเทศโดยความต้องการของผู้ใช้จะเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศ ความต้องการอาจเกิดจากบทบาทในสังคมของแต่ละบุคคล สภาพแวดล้อมที่ทำงาน สภาพแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง แต่ในขณะเดียวกันพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศอาจไม่เกิดขึ้นหากมีอุปสรรค สำหรับนักวิชาการชาวไทยอย่าง Vongprasert (1994) ให้มุมมองไว้ว่า การใช้สารสนเทศเป็นไปเพื่อสนองต่อความต้องการส่วนบุคคล การศึกษาและการเรียนรู้ การประกอบอาชีพและการปฏิบัติงานรวมทั้งการถ่ายทอดสารสนเทศและอื่น ๆ

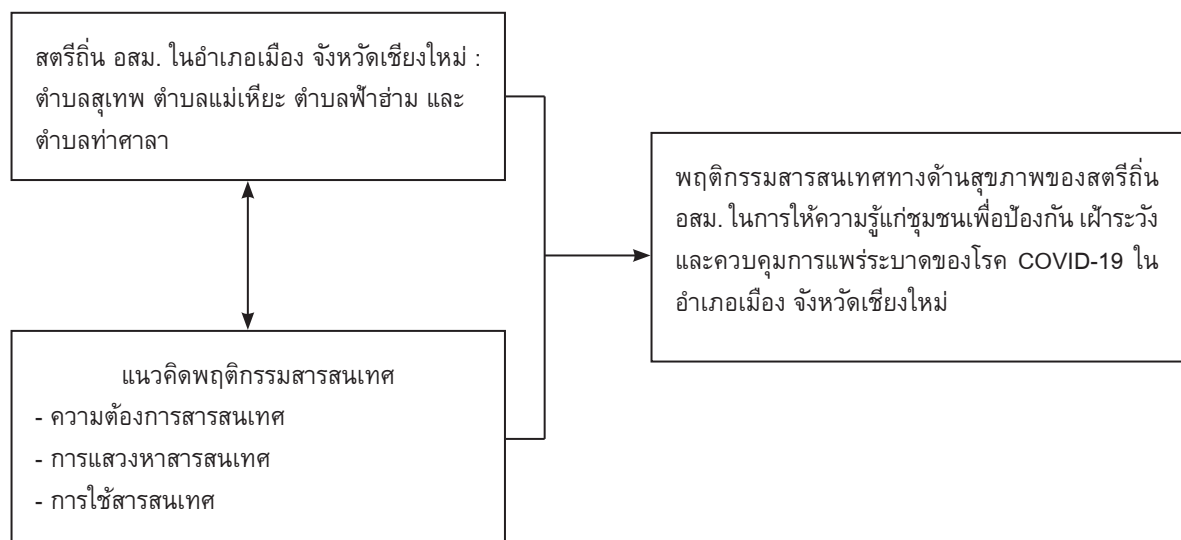
สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง อย่างเช่น Dinkhuntod, & Loifar (2016) พบว่า ผู้สูงอายุต้องการสารสนเทศด้านการรักษาพยาบาลและด้านการป้องกันโรค ในกรณีที่เจ็บป่วย ผู้สูงอายุต้องการสารสนเทศด้านการส่งเสริมสุขภาพและด้านการรักษาพยาบาล และส่วนใหญ่ใช้สารสนเทศเพื่อการรักษาพยาบาลและเพื่อดูแลและส่งเสริมสุขภาพ ส่วนงานวิจัยของ Putthima (2016) พบว่า สมาชิกชมรมจักรยานในจังหวัด

เชียงใหม่มีความต้องการสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสุขภาพให้ดีขึ้นและต้องการสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับการรักษาสุขภาพและการป้องกันโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ สำหรับ Upatum (2016) ระบุว่า แหล่งสารสนเทศที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่นิยมใช้สำหรับการเข้าถึงสารสนเทศที่สำคัญ คือ เว็บไซต์ทางด้านสุขภาพ อีกทั้งงานเขียนของ Wungrath, Boonchieng, Thongprachum, Narksen, & Mongkol (2018) ค้นพบว่า ความต้องการข้อมูลสุขภาพเพื่อนำไปใช้ในการดูแลผู้สูงอายุในประเด็นเกี่ยวกับการจัดการกับโรคและความเจ็บป่วยที่ผู้สูงอายุเป็นอยู่รวมทั้งการส่งเสริมสุขภาพและ

ป้องกันโรคในผู้สูงอายุ แสวงหาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลประเภทบุคคลจากเพื่อนบ้าน ผู้ป่วยหรือผู้ที่เคยมีประสบการณ์ รวมทั้งแสวงหาจากอาสาสมัครสาธารณสุข บุคลากรทางการแพทย์และปราชญ์ชาวบ้าน ส่วนปัญหาที่พบ ได้แก่ ไม่ทราบแหล่งข้อมูลและไม่สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลได้และไม่สามารถตีความข้อมูลที่รับมาอย่างถูกต้องได้

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้มีกรอบแนวคิดการวิจัยดังปรากฏในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษานี้ศึกษาเฉพาะพฤติกรรมสารสนเทศทางด้านสุขภาพเพื่อป้องกัน เฝ้าระวังและควบคุมการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งครอบคลุมเฉพาะสตรีถิ่น อสม. จำนวน 646 คน (Public Health Information System, Public Health Support Division, 2019) ในพื้นที่ตำบลสุเทพ ตำบลแม่เหียะ ตำบลฟ้าฮ่ามและตำบลท่าศาลา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ระยะเวลาที่ศึกษาตั้งแต่วันที่ 15 มกราคม 2564 ถึงวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2564 โดยวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดของ Wilson (2000) Leckie, Pettigrew, & Sylvain (1996) และ Pickard (2007) รวมทั้งงานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้อง

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาพฤติกรรมสารสนเทศในการป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาดโรค COVID-19 ของสตรีถิ่น อสม.

ในจังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) มีรายละเอียดในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย สตรีถิ่น อสม. ในพื้นที่อำเภอเมือง เชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ จาก 4 ตำบล คือ ตำบลสุเทพ (226 คน) ตำบลแม่เหียะ (101 คน) ตำบลฟ้าฮ่าม (105 คน) และตำบลท่าศาลา (214 คน) รวมทั้งสิ้น 646 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie, & Morgan (1970) ได้ขนาดตัวอย่าง 242 ตัวอย่าง โดยมีค่าความผิดพลาดไม่เกินร้อยละ 5 ที่ระดับความเชื่อมั่น ร้อยละ 95 เพื่อความสะดวกในการประเมินผลและการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจึงใช้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 250 ตัวอย่าง ซึ่งใช้เทคนิควิธีในการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ดังนี้

- 1.1 สตรีถิ่น อสม. ในพื้นที่ตำบลสุเทพ จำนวน 87 คน
- 1.2 สตรีถิ่น อสม. ในพื้นที่ตำบลแม่เหียะ จำนวน 39 คน
- 1.3 สตรีถิ่น อสม. ในพื้นที่ตำบลฟ้าฮ่าม จำนวน 41 คน

1.4 สตรีถิ่น อสม. ในพื้นที่ตำบลท่าศาลา จำนวน 83 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมสารสนเทศทางด้านสุขภาพ ปัญหาและอุปสรรคในการแสวงหาและการใช้สารสนเทศด้านสุขภาพของสตรีถิ่น อสม. ในการให้ความรู้แก่ชุมชนเพื่อป้องกันเฝ้าระวังและควบคุมการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ในจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (IOC) ระหว่างวันที่ 25 ธันวาคม 2563 ถึงวันที่ 5 มกราคม 2564 ได้ค่า IOC = 0.95 สำหรับการหาค่าความเชื่อมั่น (reliability) โดยทดลองใช้แบบสอบถามกับ อสม. ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ชุด ระหว่างวันที่ 6 - 11 มกราคม 2564 โดยใช้สูตรการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ของ Cronbach (1990) ได้ค่า Alpha = 0.805

3. การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามพฤติกรรมสารสนเทศทางด้านสุขภาพ ปัญหาและอุปสรรคในการแสวงหาและการใช้สารสนเทศด้านสุขภาพของสตรีถิ่น อสม. ในการให้ความรู้แก่ชุมชนเพื่อป้องกัน เฝ้าระวังและควบคุมการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ในจังหวัดเชียงใหม่ ใช้แบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ ตามมาตรวัดของลิเคิร์ต (Likert scale) โดยแปลความหมายของค่าเฉลี่ยดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

การวิจัยครั้งนี้ใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) ในวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งประกอบด้วย ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบน

มาตรฐาน (standard deviation) เพื่อทราบความรู้พื้นฐานทางด้านสุขภาพของสตรีถิ่น อสม. ในการให้ความรู้แก่ชุมชน

ผลการวิจัย

บทความวิจัยนี้มุ่งเน้นการนำเสนอผลการศึกษาบางส่วนจากพฤติกรรมสารสนเทศทางด้านสุขภาพของสตรีถิ่น อสม. ในการให้ความรู้แก่ชุมชนเพื่อป้องกัน เฝ้าระวังและควบคุมการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ในจังหวัดเชียงใหม่ เก็บแบบสอบถามด้วยตนเองและจัดส่งทางไปรษณีย์ จำนวน 250 ชุด ระหว่างวันที่ 15 มกราคม 2564 ถึงวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2564 ได้รับแบบสอบถามตอบกลับสมบูรณ์จำนวน 220 ชุด คิดเป็นร้อยละ 88 ของแบบสอบถามที่ส่งออกทั้งหมด ผลการศึกษพบว่า

1. พฤติกรรมสารสนเทศทางด้านสุขภาพของสตรีถิ่น อสม. ในการให้ความรู้แก่ชุมชนเพื่อป้องกัน เฝ้าระวังและควบคุมการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ในจังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย 1) ความต้องการสารสนเทศทางด้านสุขภาพ 2) การแสวงหาสารสนเทศทางด้านสุขภาพ และ 3) การใช้สารสนเทศทางด้านสุขภาพ โดยนำเสนอเฉพาะประเด็นสำคัญจากระดับความคิดเห็นของข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยเพียง 5 อันดับ ดังนี้

1.1 อสม. มีความต้องการสารสนเทศทางด้านสุขภาพในระดับมาก เรียงตามลำดับ ได้แก่ ต้องการสารสนเทศทางด้านสุขภาพเพื่อให้ความรู้แก่ชุมชนในการป้องกัน เฝ้าระวังและควบคุมการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 (ค่าเฉลี่ย 4.33) การอุบัติใหม่ของโรค COVID-19 ส่งผลให้ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นของสารสนเทศหรือความรู้ทางด้านสุขภาพ (ค่าเฉลี่ย 4.31) ต้องการสารสนเทศหรือความรู้ทางด้านสุขภาพใหม่ๆ เพื่อป้องกัน เฝ้าระวังและควบคุมการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 อย่างสม่ำเสมอ (ค่าเฉลี่ย 4.27) ต้องการสารสนเทศทางด้านสุขภาพเพื่อใช้แก้ปัญหาเกี่ยวกับโรค COVID-19 (ค่าเฉลี่ย 4.25) และต้องการสารสนเทศทางด้านสุขภาพเพื่อพิจารณาและสังเกตอาการของผู้ป่วยที่ติดเชื้อ COVID-19 (ค่าเฉลี่ย 4.22) ดังปรากฏในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ระดับความคิดเห็นของสตรีถิ่น อสม.ต่อการให้ความรู้แก่ชุมชนเพื่อป้องกัน เฝ้าระวังและควบคุมการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ด้านความต้องการสารสนเทศทางด้านสุขภาพ

ความต้องการสารสนเทศทางด้านสุขภาพ	ระดับความคิดเห็น					X̄	S.D.	แปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
การอุบัติใหม่ของโรค COVID-19 ส่งผลให้ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นของสารสนเทศหรือความรู้ทางด้านสุขภาพ	93 (42.30%)	104 (47.30%)	22 (10.00%)	1 (0.50%)	0 (0%)	4.31	0.667	มาก
ความต้องการสารสนเทศทางด้านสุขภาพเพื่อใช้แก้ปัญหาเกี่ยวกับโรค COVID-19	81 (36.80%)	114 (51.80%)	25 (11.40%)	0 (0%)	0 (0%)	4.25	0.647	มาก
ความต้องการสารสนเทศทางด้านสุขภาพเพื่อให้ความรู้แก่ชุมชนในการป้องกัน เฝ้าระวังและควบคุมการแพร่ระบาดของโรค COVID-19	95 (43.20%)	105 (47.70%)	18 (9.10%)	0 (0%)	0 (0%)	4.33	0.665	มาก
ความต้องการสารสนเทศหรือความรู้ทางด้านสุขภาพใหม่ ๆ เพื่อป้องกัน เฝ้าระวังและควบคุมการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 อย่างสม่ำเสมอ	77 (35.0%)	125 (56.80%)	18 (9.10%)	0 (0%)	0 (0%)	4.27	0.601	มาก
ความต้องการสารสนเทศทางด้านสุขภาพเพื่อพิจารณาและสังเกตอาการของผู้ป่วยที่ติดเชื้อ COVID-19	83 (37.70%)	104 (47.30%)	33 (15.00%)	0 (0%)	0 (0%)	4.22	0.703	มาก

1.2 อสม. มีการแสวงหาสารสนเทศทางด้านสุขภาพในระดับมาก เรียงตามลำดับ ได้แก่ แสวงหาสารสนเทศหรือความรู้ทางด้านสุขภาพจากแหล่งสารสนเทศที่มีความน่าเชื่อถือ เช่น แหล่งสารสนเทศจากบุคลากรทางการแพทย์ แหล่งสารสนเทศจากกรมควบคุมโรค แหล่งสารสนเทศจากโรงพยาบาลหรือสถานพยาบาล แหล่งสารสนเทศจากหน่วยงานด้านสาธารณสุข แหล่งสารสนเทศจากหน่วยงานราชการหรือแหล่งสารสนเทศจากองค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น (ค่าเฉลี่ย 4.25) แสวงหาสารสนเทศหรือความรู้ทางด้านสุขภาพเพื่อป้องกัน เฝ้าระวังและควบคุมการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 แก่ตนเองและบุคคลในครอบครัว (ค่าเฉลี่ย 4.19) แสวงหาสารสนเทศหรือความรู้ทางด้านสุขภาพเพื่อป้องกัน เฝ้าระวังและควบคุมการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 แก่บุคคลในชุมชน (ค่าเฉลี่ย 4.12) แสวงหาสารสนเทศหรือความรู้ทางด้านสุขภาพเพื่อให้คำแนะนำ และแลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับโรค COVID-19 อย่างสม่ำเสมอ (ค่าเฉลี่ย 4.09) และเริ่มต้นแสวงหาสารสนเทศเมื่อเกิดความต้องการสารสนเทศหรือความรู้ทาง

ด้านสุขภาพเกี่ยวกับการอุบัติใหม่ของโรค COVID-19 (ค่าเฉลี่ย 3.95) ตามลำดับ

1.3 อสม. มีการใช้สารสนเทศทางด้านสุขภาพในระดับมาก เรียงตามลำดับ ได้แก่ นำสารสนเทศหรือความรู้ทางด้านสุขภาพที่ได้รับมาไปใช้แก้ปัญหาสำหรับป้องกัน เฝ้าระวังและควบคุมการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 แก่ตนเองและบุคคลในครอบครัว (ค่าเฉลี่ย 4.25) เลือกใช้สารสนเทศหรือความรู้ทางด้านสุขภาพจากแหล่งสารสนเทศที่ระบุแหล่งที่มาชัดเจน เช่น จากบุคลากรทางการแพทย์ กรมควบคุมโรค องค์กรหรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น (ค่าเฉลี่ย 4.23) เลือกใช้สารสนเทศหรือความรู้ทางด้านสุขภาพที่มีความถูกต้อง สมบูรณ์และรู้ที่เป็นปัจจุบันทันต่อเหตุการณ์ (ค่าเฉลี่ย 4.21) นำสารสนเทศหรือความรู้ทางด้านสุขภาพที่ได้รับมาไปใช้ประกอบการตัดสินใจสำหรับป้องกัน เฝ้าระวังและควบคุมการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 (ค่าเฉลี่ย 4.11) และนำสารสนเทศหรือความรู้ทางด้านสุขภาพที่ได้รับมาไปใช้แก้ปัญหาสำหรับป้องกัน เฝ้าระวังและควบคุมการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 แก่

บุคคลในชุมชน (ค่าเฉลี่ย 4.10) ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการใช้สารสนเทศเป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำสารสนเทศหรือความรู้ไปใช้ประโยชน์อีกทั้งการใช้สารสนเทศเป็นไปเพื่อตอบสนองต่อความต้องการในด้านการประกอบอาชีพและการปฏิบัติงาน ดังนั้น อสม. จึงนำสารสนเทศหรือความรู้ทางด้านสุขภาพไปใช้แก้ปัญหาสำหรับป้องกัน เฝ้าระวังและควบคุมการแพร่ระบาดของโรค COVID-19

2. ปัญหาและอุปสรรคในการแสวงหาและการใช้สารสนเทศทางด้านสุขภาพในการให้ความรู้แก่ชุมชนเพื่อป้องกัน เฝ้าระวังและควบคุมการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 ในจังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย ปัญหาและอุปสรรคในการแสวงหาและการใช้สารสนเทศทางด้านสุขภาพ ทั้ง 2 ด้าน ได้แก่ 1) ปัญหาและอุปสรรคในการแสวงหาสารสนเทศทางด้านสุขภาพ และ 2) ปัญหาและอุปสรรคในการใช้สารสนเทศทางด้านสุขภาพ โดยนำเสนอเฉพาะประเด็นสำคัญจากระดับความคิดเห็นของข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยเพียง 5 อันดับ ดังนี้

2.1 อสม. มีปัญหาและอุปสรรคในการแสวงหาสารสนเทศทางด้านสุขภาพในระดับปานกลาง เรียงตามลำดับ ได้แก่ ไม่สามารถแสวงหาสารสนเทศหรือความรู้ทางด้านสุขภาพได้ด้วยตนเอง (ค่าเฉลี่ย 2.80) ขาดทักษะในการใช้อุปกรณ์หรือเครื่องมือทางเทคโนโลยีในการแสวงหาสารสนเทศหรือความรู้ทางด้านสุขภาพ เช่น สมาร์ทโฟน (smartphone) ไอแพด (iPad) แท็บเล็ต (tablet) เป็นต้น (ค่าเฉลี่ย 2.87) รายได้หรือฐานะทางเศรษฐกิจเป็นอุปสรรคในการจัดซื้ออุปกรณ์หรือเครื่องมือทางเทคโนโลยีในการแสวงหาสารสนเทศหรือความรู้ทางด้านสุขภาพ เช่น สมาร์ทโฟน (smartphone) ไอแพด (iPad) แท็บเล็ต (tablet) เป็นต้น (ค่าเฉลี่ย 2.91) ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการแสวงหาสารสนเทศทางด้านสุขภาพในระดับน้อย คือ ขาดอุปกรณ์หรือเครื่องมือทางเทคโนโลยีในการแสวงหาสารสนเทศหรือความรู้ทางด้านสุขภาพ เช่น สมาร์ทโฟน (smartphone) ไอแพด (iPad) แท็บเล็ต (tablet) เป็นต้น (ค่าเฉลี่ย 2.44) ไม่ทราบแหล่งสารสนเทศในการแสวงหาสารสนเทศหรือความรู้ทางด้านสุขภาพ (ค่าเฉลี่ย 2.49)

2.2 อสม. มีปัญหาและอุปสรรคในการใช้สารสนเทศทางด้านสุขภาพในระดับน้อย เรียงตามลำดับ ได้แก่ ขาดการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มจึงไม่สามารถนำสารสนเทศหรือความรู้ทางด้านสุขภาพที่ได้รับไปใช้เพื่อดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของ

ชุมชนหรือมีส่วนร่วมกับชุมชนน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.32) เมื่อได้รับสารสนเทศหรือความรู้ทางด้านสุขภาพมาแล้ว ไม่สามารถพูดคุย แนะนำ แลกเปลี่ยนระหว่างบุคคลได้ (ไม่กล้า ขาดความมั่นใจ เป็นต้น) (ค่าเฉลี่ย 2.34) ไม่สามารถนำสารสนเทศหรือความรู้ทางด้านสุขภาพไปใช้ประโยชน์เพื่อพิจารณาและสังเกตอาการของผู้ป่วยที่เชื้อ COVID-19 แก่บุคคลในครอบครัวได้ (ค่าเฉลี่ย 2.34) ขาดความมั่นใจหรือไม่กล้านำสารสนเทศทางด้านสุขภาพไปใช้ประกอบการตัดสินใจสำหรับป้องกัน เฝ้าระวังและควบคุมการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 (ค่าเฉลี่ย 2.40) และไม่สามารถนำสารสนเทศหรือความรู้ทางด้านสุขภาพไปใช้ประโยชน์เพื่อพิจารณาและสังเกตอาการของผู้ป่วยที่ติดเชื้อ COVID-19 แก่บุคคลในชุมชนได้ (ค่าเฉลี่ย 2.43) ทั้งนี้เมื่อ อสม. มีปัญหาและอุปสรรคในการใช้สารสนเทศทางด้านสุขภาพในระดับน้อย ผลการศึกษานี้ยืนยันได้ว่า อสม. ส่วนใหญ่มีพฤติกรรมในการใช้สารสนเทศทางด้านสุขภาพในการให้ความรู้แก่ชุมชนเพื่อป้องกัน เฝ้าระวังและควบคุมการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ที่เหมาะสม ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการใช้สารสนเทศทางด้านสุขภาพในระดับปานกลางคือ ไม่สามารถนำสารสนเทศหรือความรู้ทางด้านสุขภาพที่ได้รับมาใหม่ผนวกกับความรู้เดิมที่มีอยู่เพื่อเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับโรค COVID-19 ได้ (ค่าเฉลี่ย 2.63) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ อสม. บางรายไม่อาจตีความข้อมูลที่ได้รับมาอย่างถูกต้องได้ จึงทำให้มีปัญหาและอุปสรรคในการใช้สารสนเทศทางด้านสุขภาพในระดับปานกลาง

อภิปรายผลการวิจัย

พฤติกรรมสารสนเทศทางด้านสุขภาพของสตรีอื่น อสม. ในการให้ความรู้แก่ชุมชนเพื่อป้องกัน เฝ้าระวังและควบคุมการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ในจังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย 1) ความต้องการสารสนเทศทางด้านสุขภาพ 2) การแสวงหาสารสนเทศทางด้านสุขภาพ 3) การใช้สารสนเทศทางด้านสุขภาพ 4) ปัญหาและอุปสรรคในการแสวงหาสารสนเทศทางด้านสุขภาพ และ 5) ปัญหาและอุปสรรคในการใช้สารสนเทศทางด้านสุขภาพ สามารถนำเสนอประเด็นสำคัญมาสรุปและอภิปรายผลได้ดังนี้

1. สตรีอื่น อสม. มีความต้องการสารสนเทศทางด้านสุขภาพเพื่อให้ความรู้แก่ชุมชนในการป้องกัน เฝ้าระวังและควบคุมการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 การอุบัติใหม่ของโรค COVID-19 ส่งผลให้ตระหนักถึงความสำคัญและ

ความจำเป็นของสารสนเทศหรือความรู้ทางด้านสุขภาพและต้องการสารสนเทศหรือความรู้ทางด้านสุขภาพใหม่ ๆ เพื่อป้องกัน เฝ้าระวังและควบคุมการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 อย่างสม่ำเสมอ ซึ่งผลการศึกษาที่สอดคล้องกับแนวคิดของ Leckie, Pettigrew, & Sylvain (1996) ที่ว่า บุคคลมีความต้องการสารสนเทศแตกต่างกันตามภาระงานและอาชีพ ส่วน Wilson (1981) ได้ให้มุมมองไว้อย่างน่าสนใจว่า ความต้องการสารสนเทศของบุคคลเกิดขึ้นจากบริบททางสังคมและสภาพแวดล้อมที่ก่อให้เกิดความต้องการสารสนเทศ ดังนั้นสตรีถิ่นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านจึงมีความต้องการสารสนเทศทางด้านสุขภาพตามภาระงานและอาชีพและบริบททางสังคม ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Wungrath et al. (2018) ที่พบว่า มีความต้องการข้อมูลสุขภาพเพื่อนำไปใช้ในการดูแลผู้สูงอายุในประเด็นเกี่ยวกับการจัดการกับโรคและอาการป่วยที่ผู้สูงอายุเป็นอยู่รวมทั้งการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคในผู้สูงอายุ และมีความคล้ายคลึงกับผลการศึกษาของ Putthima (2016) ที่ค้นพบว่า สมาชิกชมรมจักรยานในจังหวัดเชียงใหม่มีความต้องการสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสุขภาพให้ดีขึ้นและต้องการสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับการรักษาสุขภาพและการป้องกันโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ รวมทั้งเป็นไปในแนวทางเดียวกันกับผลวิจัยของ Dinkhantod, & Loifar (2016) ที่พบว่า ผู้สูงอายุต้องการสารสนเทศด้านการรักษาพยาบาลและด้านการป้องกันโรคในกรณีเจ็บป่วยผู้สูงอายุต้องการสารสนเทศด้านการส่งเสริมสุขภาพและด้านการรักษาพยาบาล

2. สตรีถิ่น อสม. มีการแสวงหาสารสนเทศทางด้านสุขภาพ จากแหล่งสารสนเทศที่มีความน่าเชื่อถือ เช่น แหล่งสารสนเทศจากบุคลากรทางการแพทย์ แหล่งสารสนเทศจากกรมควบคุมโรค แหล่งสารสนเทศจากโรงพยาบาลหรือสถานพยาบาล แหล่งสารสนเทศจากหน่วยงานด้านสาธารณสุข แหล่งสารสนเทศจากหน่วยงานราชการหรือแหล่งสารสนเทศจากองค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น แสวงหาสารสนเทศหรือความรู้ทางด้านสุขภาพเพื่อป้องกัน เฝ้าระวังและควบคุมการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 แก่ตนเองและบุคคลในครอบครัว และแสวงหาสารสนเทศหรือความรู้ทางด้านสุขภาพเพื่อป้องกัน เฝ้าระวังและควบคุมการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 แก่บุคคลในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Pickard (2007) ที่ว่า การแสวงหาสารสนเทศเป็นความสามารถในการค้นหาสารสนเทศจากแหล่ง

สารสนเทศที่เหมาะสม ตรวจสอบได้ว่าสารสนเทศที่ได้รับนั้นมีประสิทธิภาพหรือไม่ สามารถแยกแยะสารสนเทศที่ได้รับเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ และมีความคล้ายคลึงกับแนวคิดของนักวิชาการไทยอย่าง Chuenwattana (2002) ที่ระบุว่า การแสวงหาสารสนเทศเป็นกิจกรรมหรือปฏิสัมพันธ์ที่บุคคลนั้นกระทำเพื่อมีจุดมุ่งหมายหรือเพื่อสนองความต้องการในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ผลการศึกษานี้สอดคล้องคลึงกับ Wungrath et al. (2018) ที่ค้นพบว่า แสวงหาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลประเภทบุคคลจากเพื่อนบ้าน ผู้ป่วยหรือผู้ที่เคยมีประสบการณ์รวมทั้งแสวงหาจากอาสาสมัครสาธารณสุข บุคลากรทางการแพทย์และปราชญ์ชาวบ้าน และมีความคล้ายคลึงกับผลการศึกษาของ Upatum (2016) ที่พบว่า แหล่งสารสนเทศที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่นิยมใช้สำหรับการเข้าถึงสารสนเทศที่สำคัญ คือ เว็บไซต์ทางด้านสุขภาพ

3. สตรีถิ่น อสม. มีการใช้สารสนเทศทางด้านสุขภาพที่ได้รับมาไปใช้แก้ปัญหาสำหรับป้องกัน เฝ้าระวังและควบคุมการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 แก่ตนเองและบุคคลในครอบครัว เลือกใช้สารสนเทศหรือความรู้ทางด้านสุขภาพจากแหล่งสารสนเทศที่ระบุแหล่งที่มาชัดเจน เช่น จากบุคลากรทางการแพทย์ กรมควบคุมโรค องค์กรหรือหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น และเลือกใช้สารสนเทศหรือความรู้ทางด้านสุขภาพที่มีความถูกต้อง สมบูรณ์และความรู้ที่เป็นปัจจุบันทันต่อเหตุการณ์ ผลการศึกษานี้สอดคล้องคลึงกับแนวคิดของ Wilson (2000) ที่ระบุว่า การใช้สารสนเทศเป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการรวบรวมสารสนเทศเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ ส่วนนักวิชาการชาวไทยอย่าง Vongprasert (1994) ได้ให้มุมมองไว้อย่างน่าสนใจว่า การใช้สารสนเทศเป็นไปเพื่อสนองต่อความต้องการส่วนบุคคลในด้านการประกอบอาชีพและการปฏิบัติงาน ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับผลการวิจัย Dinkhantod, & Loifar (2016) ที่ค้นพบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ใช้สารสนเทศเพื่อการรักษาพยาบาลและเพื่อดูแลและส่งเสริมสุขภาพ

4. สตรีถิ่น อสม. มีปัญหาและอุปสรรคในการแสวงหาสารสนเทศทางด้านสุขภาพอยู่ห่างไกลจากที่พักอาศัยหรือจากสถานที่ทำงาน เช่น ศูนย์สุขภาพชุมชน ศูนย์บริการสาธารณสุขหรือโรงพยาบาล ทำให้การเข้าถึงแหล่งสารสนเทศออนไลน์ในการแสวงหาสารสนเทศหรือความรู้ทางด้านสุขภาพไม่สะดวก ยุ่งยาก ช้าช้อน ขาดการติดตามข่าวสารหรือความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับสารสนเทศหรือแหล่งสารสนเทศเพื่อการแสวงหาสารสนเทศหรือความรู้ทาง

ด้านสุขภาพอย่างต่อเนื่อง ไม่กล้าพูดคุยหรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับสารสนเทศหรือความรู้ทางด้านสุขภาพกับบุคลากรทางการแพทย์ องค์กรหรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องได้ (วิตกกังวล ขาดความมั่นใจ) ไม่สามารถตรวจสอบความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือของสารสนเทศทางด้านสุขภาพที่แสวงหาได้ด้วยตนเอง ไม่สามารถแสวงหาสารสนเทศหรือความรู้ทางด้านสุขภาพจากรูปแบบของการพูดคุยแนะนำ แลกเปลี่ยนระหว่างบุคคลได้ เช่น ไม่กล้า ขาดความมั่นใจ ไม่สามารถแสวงหาสารสนเทศหรือความรู้ทางด้านสุขภาพได้ด้วยตนเอง ขาดทักษะในการใช้อุปกรณ์หรือเครื่องมือทางเทคโนโลยีในการแสวงหาสารสนเทศหรือความรู้ทางด้านสุขภาพ เช่น สมาร์ทโฟน (smartphone) ไอแพด (iPad) แท็บเล็ต (tablet) รายได้หรือฐานะทางเศรษฐกิจเป็นอุปสรรคในการจัดซื้ออุปกรณ์หรือเครื่องมือทางเทคโนโลยีในการแสวงหาสารสนเทศหรือความรู้ทางด้านสุขภาพ เช่น สมาร์ทโฟน (smartphone) ไอแพด (iPad) แท็บเล็ต (tablet) เป็นต้น ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ Dinkhuntod, & Loifar (2016) ที่พบว่า แหล่งสารสนเทศที่ต้องการอยู่ไกลและไม่รู้วิธีการใช้อินเทอร์เน็ต และมีความคล้ายคลึงกับผลการวิจัยของ Wungrath et al. (2018) ที่พบว่า ไม่ทราบแหล่งข้อมูล และไม่สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลได้

ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการแสวงหาสารสนเทศทางด้านสุขภาพในระดับน้อยคือ ขาดอุปกรณ์หรือเครื่องมือทางเทคโนโลยีในการแสวงหาสารสนเทศหรือความรู้ทางด้านสุขภาพ เช่น สมาร์ทโฟน (smartphone) ไอแพด (iPad) แท็บเล็ต (tablet) เป็นต้น ไม่ทราบแหล่งสารสนเทศในการแสวงหาสารสนเทศหรือความรู้ทางด้านสุขภาพ ซึ่งผลการศึกษานี้ยืนยันได้ว่า สตรีถิ่น อสม. ส่วนใหญ่มีอุปกรณ์หรือเครื่องมือทางเทคโนโลยีในการแสวงหาสารสนเทศหรือความรู้ทางด้านสุขภาพและพฤติกรรมในการแสวงหาสารสนเทศทางด้านสุขภาพที่เหมาะสม

5. สตรีถิ่น อสม. มีปัญหาและอุปสรรคในการใช้สารสนเทศทางด้านสุขภาพด้านขาดการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มจึงไม่สามารถนำสารสนเทศหรือความรู้ทางด้านสุขภาพที่ได้รับไปใช้เพื่อดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนได้ หรือมีส่วนร่วมกับชุมชนน้อย เมื่อได้รับสารสนเทศหรือความรู้ทางด้านสุขภาพมาแล้ว ไม่สามารถพูดคุย แนะนำ แลกเปลี่ยนระหว่างบุคคลได้ ไม่กล้า ขาดความมั่นใจ เป็นต้น ไม่สามารถนำสารสนเทศหรือความรู้ทางด้านสุขภาพไปใช้ประโยชน์

เพื่อพิจารณาและสังเกตอาการของผู้ป่วยที่เชื้อ COVID-19 แก่บุคคลในครอบครัวได้ ขาดความมั่นใจหรือไม่กล้านำสารสนเทศทางด้านสุขภาพไปใช้ประกอบการตัดสินใจสำหรับป้องกัน เฝ้าระวังและควบคุมการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 และไม่สามารถนำสารสนเทศหรือความรู้ทางด้านสุขภาพไปใช้ประโยชน์เพื่อพิจารณาและสังเกตอาการของผู้ป่วยที่ติดเชื้อ COVID-19 แก่บุคคลในชุมชนได้ ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับผลการศึกษาของ Wungrath et al. (2018) ที่พบว่า ไม่สามารถตีความข้อมูลที่รับมาอย่างถูกต้อง

ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการใช้สารสนเทศทางด้านสุขภาพในระดับปานกลางคือ ไม่สามารถนำสารสนเทศหรือความรู้ทางด้านสุขภาพที่ได้รับมาใหม่ผนวกกับความรู้เดิมที่มีอยู่เพื่อเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับโรค COVID-19 ได้ ทั้งนี้อาจสรุปได้ว่า สตรีถิ่น อสม. บางรายมีปัญหาคือ ไม่สามารถนำความรู้ทางด้านสุขภาพที่ได้รับมาใหม่ผนวกกับความรู้เดิมที่มีอยู่เพื่อเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับโรค COVID-19 ทั้งนี้โดยส่วนใหญ่แล้วสรุปในภาพรวมได้ว่า สตรีถิ่น อสม. มีปัญหาและอุปสรรคในการใช้สารสนเทศทางด้านสุขภาพในระดับน้อย ซึ่งผลการศึกษานี้ยืนยันได้ว่า สตรีถิ่น อสม. สามารถนำความรู้ทางด้านสุขภาพที่ได้รับมาเพื่อส่งต่อความรู้สู่ชุมชนสำหรับป้องกัน เฝ้าระวังและควบคุมการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ในจังหวัดเชียงใหม่ได้อย่างเหมาะสม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปประยุกต์ใช้

1. องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยคือ พฤติกรรมสารสนเทศทางด้านสุขภาพของสตรีถิ่น อสม. ในการให้ความรู้แก่ชุมชนเพื่อป้องกัน เฝ้าระวังและควบคุมการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

2. การนำผลการวิจัยไปสู่การปฏิบัติ สามารถนำพฤติกรรมสารสนเทศทางด้านสุขภาพที่พัฒนาขึ้นไปเป็นรูปแบบพฤติกรรมสารสนเทศทางด้านสุขภาพของสตรีถิ่น อสม. ในประเทศไทย

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเพื่อพัฒนาบทบาทสตรีถิ่น อสม. ในประเทศไทย เพื่อให้ได้มีผู้นำพฤติกรรมสารสนเทศทางด้านสุขภาพของสตรีถิ่น อสม. ไปใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาบทบาทสตรีถิ่น เพราะการพัฒนาบทบาทสตรีถิ่น อสม. ที่เหมาะสมขึ้นอยู่กับบริบทของพื้นที่

2. ทำการวิจัยเชิงพัฒนา โดยนำพฤติกรรมสารสนเทศทางด้านสุขภาพของสตรีถิ่น อสม. ที่เป็นผลจากการวิจัยนี้ไปทดลองใช้กับ อสม. ในประเทศไทย เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์และสามารถนำไปพัฒนาสตรีถิ่น อสม. ในการส่งต่อความรู้ทางด้านสุขภาพแก่ชุมชนในประเทศไทยต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่องบทบาทสตรีถิ่นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 ในจังหวัดเชียงใหม่ โดยได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสถาบันพระปกเกล้า คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้

References

Bawden, D. (2006). Users, User Studies and Human Information Behaviour: A Three-Decade Perspective on Tom Wilson's "On User Studies and Information Needs". *Journal of Documentation*, 62(6): 671-679.

Borgman, C. L. (2000). *From Gutenberg to the Global Information Infrastructure: Access to Information in the Networked World*. London: The MIT Press.

Chuenwattana, Aree. (2002). Information Seeking Behavior (พฤติกรรมแสวงหาสารสนเทศ). In *Information Storage and Retrieval (การจัดเก็บและการค้นคืนสารสนเทศ)*, (pp. 107-150). Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University.

Cronbach, L. J. (1990). *Essentials of Psychological Testing* (5th ed.). New York: Harper Collins Publishers.

Davenport, T. H. (1997). *Information Ecology: Mastering the Information and Knowledge Environment*. New York: Oxford University Press.

Dervin, B. (1983). *An Overview of Sense-Making Research: Concepts, Methods and Results to Date*. Texas: International Communication Association, Dallas, TX.

Devadason, F. J., & Lingam, Pandala, Pratap. (1997). A Methodology for the Identification of Information

Needs of Users. *IFLA Journal*, 23(1): 41-51.

Dinkhuntod, Chonticha, & Loifar, Smarn. (2016). Health Information Behavior of the Elderly in Nakhon Ratchasima (การศึกษาพฤติกรรมสารสนเทศสุขภาพของผู้สูงอายุ จังหวัดนครราชสีมา). *Journal of Information Science*, 34(2): 76-89.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3): 607-610.

Leckie, G. J., Pettigrew, K. E., & Sylvain, C. (1996). Modelling the Information Seeking of Professionals: A General Model Derived from Research on Engineers, Health Care Professionals, and Lawyers. *Library Quarterly*, 66(2): 161-193.

Mann, T. (1993). *Library Research Models: A Guide to Classification, Cataloging Computer*. New York: Oxford University Press.

Pickard, A. J. (2007). *Research Methods in Information*. London: Facet.

Public Health Information System, Public Health Support Division. (2019). *The Amount of VHV's Classified by Gender* (รายงานจำนวน อสม. จำแนกตามเพศ). [Online]. Retrieved on June 2, 2020, from <http://www.thaiphc.net/phc/phcadmin/administrator/Report/OSMRP00001.php>

Putthima, Surachart. (2016). *Developing of Information Factor Supporting for Health Promotion and Disease Prevention of Cycling Club's Members in Chiang Mai* (การพัฒนาปัจจัยสนับสนุนด้านสารสนเทศเพื่อส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคของสมาชิกชมรมจักรยานในจังหวัดเชียงใหม่). Chiang Mai: Chiang Mai Rajabhat University.

Spink, A., & Cole, C. (2004). A Human Information Behavior Framework to the Philosophy of Information. *Library Trends*, 52(3): 373-380.

Upatum, Pornchita. (2016). Online Health Information Seeking Behavior of Elders (พฤติกรรมแสวงหาสารสนเทศด้านสุขภาพออนไลน์ของผู้สูงอายุ). *Phranakhon Rajabhat Research Journal (Humanities and Social Sciences)*, 11(1): 252-261.

Vongprasert, Chatchawan. (1994). **Information Service (บริการสารสนเทศ)**. Bangkok: ExpernetBooks.

Wilson, T. D. (1981). On User Studies and Information Needs. **Journal of Documentation**, 37(1): 3-15.

_____. (1999). Models in Information Behaviour Research. **Journal of Documentation**, 55(3): 249-270.

_____. (2000). Human Information Behaviour. **Informing Science**, 3(2): 49-55.

Wungrath, Jukkrit, Boonchieng, Waraporn, Thongprachum, Aksara, Narksen, Warangkana, & Mongkol, Pussadee. (2018). Health Information Seeking

Behavior among Elderly's Caregiver at Choeng Doi Subdistrict, Doi Saket District, Chiang Mai Province, Thailand In Knowledge and Digital Society: KDS The 4th National Conference in Knowledge and Digital Society 2018 (พฤศจิกายนการแสวงหาข้อมูลด้านสุขภาพเพื่อใช้ในการดูแลผู้สูงอายุของผู้ดูแลผู้สูงอายุในพื้นที่ตำบลเชิงดอยอำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่). In **Knowledge and Digital Society: KDS The 4th National Conference in Knowledge and Digital Society 2018 (การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 4 สังคมความรู้และดิจิทัล)**, (pp. 55-70). Chiang Mai: Eastin Tan Hotel Chiang Mai.